

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

24. De Jurejurando.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

35 *p*iores in Pignore. Præterea *præsumptio*, licet sit *juris & de jure*, non aliter habet locum in conscientia, quam si veritas subfit; *factio* autem quamvis si rei falsæ, tamen in conscientia quoque cæteris paribus obtinet. Ratio differentia est, quod in illis causis, in quibus non potest apparere de veritate, lex quidem subinde aliquid præsumat, & pro veritate habeat, interim tamen non intendat aliquid statuere, vel obligare contra ipsam naturalem & genuinam veritatem; in fictione autem lex præcognoscit falsitatem, & nihilominus certè & enixè justa de causâ aliquid statuit & determinat. Unde de Jure antiquo, si quis peregrisset copulam cum sponsa, in foro externo fuisset quidem præsumptum matrimonium; in foro tamen interno non fuisset aliter obligatus, quam si verum consensum ad matrimonium habuisset. Econtrâ Canonicus legitime absens, tamen si reverâ non resideat in suo Canonicatu, quia tamen de Jure fingitur esse residens, optimâ conscientia fructus lucrabitur.

TITULUS XXIV.

De Jurejurando.

SUMMARIUM.

1. Juramentum quid sit & quomodo fiat?
2. Potest fieri non tantum verbis, sed etiam signis.
3. Interpositio fidei non habet simpliciter vim juramenti.
4. Loco tamen juramenti in foro externo acceptatur silentium in causis minoribus.
5. Juramentum debet habere res amites, veritatem, iudicium, & justitiam.
6. In juramento promissorio duplex veritas requiritur, intentionis & executionis.
7. Pueri ante annos discretionis juramentum præstare nequeunt.
8. Juramentum non debet esse vinculum iniquitatis.
9. Juramentum contra jus publicum factum non valeat, ubi directè intenditur utilitas publica; secus si directè tantum intendatur utilitas privata.

10. Juramentum non debet esse in præjudicium.
11. Iustitia in juramento promissorio præcipue dicitur.
12. An contractus de Jure invalidus juramento firmetur.
13. Quando contractus est invalidus tamen in foro debitoris, probabilis juramento firmatur.
14. Assertorium juramentum potest non esse in usu est.
15. Juramentum, quod sine peccato citari non potest, vari non potest, ipsa jure nullum est.
16. Quando peti debeat absolutè à juramento cautelam.
17. Juramentum promissorium validum est in causa, in cuius favorem factum, aliquando causa etiam per superiorem invalidari potest.

§. I.

De Juramento in genere, ejusque requisitis & divisionibus.

Juramentum rectè definitur, quod invocatio Divini testimonij ad factis faciendam, & promissionem faciendam. Fit autem hæc invocatio non tantum per verba contestatoria, seu simpliciter vocatoria: *ut testis est mihi Deus, juraverè Deus vovit, &c.* sed etiam per verba execratoria, e.g. *Deus me puniat, me Deus adjuvet*, & similia nam per interest quomodo petatur, ut Deus testimonium suum declaret. Suarez de *Jure lib. 1. c. 12. n. 8.* Neque tamen requiritur quod aliquis explicitè Deum in testimonio ducat, sed ad valorem *juramenti* sufficit si implicitè id fiat, ut si quis juret per animam suam: quia continet implicitam invocationem, ut Deus animam puniat, si verum sit, quod dicitur. Similiter si quis simpliciter dicat: *jureo, vel per meum jusjurandum hoc affirmo*, tacite Deum testem vocare videtur, quia hoc ipsum nomen & natura jurisjurandi importat.

nam bene monet Suarez. *dict. lib. 1. c. 13.*
 cum hoc verbum, *jurō*, in morali ac-
 ceptione sit indifferens ad veram vel fictum
juramentum, & plerumque, qui talia ver-
 ba proferat, necdum intentionem habeat a-
 ctuandi, sed tantum paratum se esse ad
 paratum demonstrat, ideò attendendas es-
 se circumstantias, ex quibus desumi possit,
 quo sensu illa verba prolata sint, & suffici-
 enter censentur actu juratoria, si per an-
 tecedentem sermonem *juramentum* peti-
 tum sit, vel si negotium, quod tractatur,
juramentum postulet.

Item non tantum verbis, sed & signis
juramentum præstatur; quod quidem sa-
 tis occurrit circa eos, qui loqui non pos-
 sunt, verum etiam probabilius affirmatur
 circa eos, qui loqui possunt, cum Covar. in
Relicti. c. quamvis. de Pactis. in princip.
 n. 9. dicitur de talia signa sint, quæ in com-
 muni acceptione declarent animum juran-
 di, ut si ab aliquo *juramentum* petatur, &
 is secundum consuetudinem loci capite an-
 nuat, digitos erigat, vel evangeliorum li-
 brum tangat. Ita quoque si à subditis *juramen-
 tum* fidelitatis & obedientiæ exigatur,
 illud acceptum est, ut singuli per manus por-
 tationem simul id se præstare ostendant.

Quæritur hoc loco DD. an *juramen-
 tum* censeri debeat, si quis per fidem suam,
 aut honorem sacerdotalem, vel nobilitatis
 aliquid affirmet, vel promittat? Hujusmodi
 interpositionem fidei habere vim *juramen-
 ti*, tenuerunt Felinus & Abbas in *c. quere-
 lam. 10. h. 1. arg. c. ad aures. 3. De his, que
 in materiae causis sunt.* ubi habetur, quod
 renuntiatio ob laicorum terrorem facta ir-
 ritam censeri debeat, nisi *juramentum* vel *fide-
 ius* postea confirmata sit: & in *c. per-
 venit. 2. in fine. de Fidejussorib.* æque
 puniuntur clerici, qui promissionem sub re-
 latione fidei, quam *juramenti* violarunt
 Sola dicendum est cum Lessio de *Just. & ju-*

*re lib. 2. c. 42. n. 4. Covar. in Relecti. c.
 quamvis. de Pactis. p. 1. §. 2. n. 3.* prædi-
 cta verba non continere *juramentum* pro-
 priè dictum, quia per illa Deus non vocatur
 in testimonium, sed proferens tantum indi-
 cat, se omnino deliberatum ac memorem
 fidei, conscientiæ, & status sui loqui. Quod
 si tamen aliquis per fidem Christianam,
 aut Catholicam, aut per Evangelium rem
 promitteret, aut affirmaret, pro jurante ha-
 beri deberet: quia censetur authorem fidei
 in testem statuere. Lessius & Covar. *dict.
 loc.* Interim, sicut ex capitulis pro contra-
 ria sententia citatis satis apparet, talis inter-
 positio fidei, quam faciunt Ecclesiastici sub
 honore sacerdotali aut Religionis; item per-
 sonæ illustres sub honore suæ dignitatis, in
 foro externo *juramenti* loco acceptatur:
 maxime in causis minoribus, in quibus non
 decet Ecclesiasticos facile jurare. *cap. si quis
 Presbyter. 4. causa. 2. quest. 4.* Videatur
 Gail. *Lib. 2. observ. 59. Mynsing. Centur.
 1. observ. 17.*

Porro *juramentum*, ut sit licitum &
 obligatorium, debet habere tres comites,
 nimirum *veritatem, iudicium, atque ju-
 stitiam. c. advertendum. 2. cau-
 sa. 22. q. 2.* Quod ad *veritatem* attinet;
 illa utique in omni *juramento* subesse de-
 bet, ne Deus in fallitatis testem invocetur;
 & quidem in *juramento* promissorio du-
 plex *veritas* interveniat, necesse est, una
intentionis, seu veritas dicti, & altera
executionis, seu veritas facti: etenim per-
 jurium committitur non tantum, si non ser-
 ves quod promittis, sed etiam si ab initio
 servandi intentionem non habueris, quam-
 vis ex postfacto serves; quia ejus rei, quæ
 secundum tuam intentionem facta fuit, De-
 um testem adduxisti. *Iudicium* quoque in
juramento requiritur, id est, debita adver-
 tentia & deliberatio: unde fortassis non-

nunquam à perjurio excusantur, qui malam consuetudinem jurandi habent, & quandoque præcipitanter aliquid falsum sub *juramento* affirmant. Pueri etiam ante annos discretionis ex defectu iudicij validum *juramentum* præstare possunt, arg. *cap. 1. de Delict. puer.* in iudicio tamen propter solemnitatem iudiciorum ante annos pubertatis ad jurandum adigendi non sunt, *cap. pueri. 15. caus. 22. qu. 5.*

2. *Justitia* denique *juramentum* comitari debet: quia *juramentum* non debet esse vinculum iniquitatis *cap. quanto. h. t.* Unde in primis quotiescunque aliquid sub *juramento* promittitur, quod intrinsecè malum est, & sine peccato fieri nequit, non obligat *juramentum*. v. g. si quis juret, ulcisci injuriam, vel occidere hominem. Idem est, si abjuretur aliquid bonum & virtuosum, sicut exemplum ponitur in *c. cum quidam. 12. §. illi verò. h. t.* de illis, qui jurarunt, non loqui parentibus, fratribus vel sororibus, aut eis humanitatis subsidium exhibere. Quà de causâ etiam *juramentum* de non mutuando vel fidejubendo tanquam repugnans charitati proximo debitæ non esse obligatorium, docet Abbas in *cap. si verò. 8. h. t.* Præterea ex defectu justitiæ non obligat *juramentum* factum contra Jus publicum, quod ad publicam utilitatem principaliter introductum est, v. g. si Judex juret, crimen etiam manifestum sine accusatore non punire, *cap. ad nostram. 21. h. t.* vel Clericus juret, quod coram Judice Laico litigare velit. *c. si diligenti. 12. de Foro compet.*

Notanter autem dico, si *Jus publicum* directè tendat ad *utilitatem publicam*: si enim directè respiciat utilitatem privatorum, & tantum in consequentiam publicam, valebit *juramentum* in contrarium

prælitum, sic pro utilitate mulierum constitutum est, dotes suas alienari non potest, etiam si ipsæ consenciant, servandum tamen erit *Juramentum*, si mulieres juraverint, non revocare alienationem rei dotalis. *c. non contingat. 28. h. t.* Item quamvis facta hereditati renunciari non possit, valet tamen renuntiatio, quâ filia acceptâ dote hereditati paternæ sub *juramento* renunciat. *c. 2. de Pactis. in 6.* quia regulariter non *juramentum*, quod sine dispendio servari potest, servandum est, *dist. 2. cum contingat.* Hinc etiam, qui pro usuris solvere, debet servare litem *juramentum*; quia verò alter sine peccato parere non potest, ideo solvens post impedit *juramentum* eas denuò repetere valet. *debitores. 6. h. t.* Videatur Zoël. *h. t. 1.*

Tandem ad *justitiam* *juramentum* pertinet, ne sit in præjudicium tertii: nam inter alios acta aliis obesse non debet. Hinc valide jurat Prælati, quod non velint bona Ecclesiæ ablata, vel quodammodo aliud contra utilitatem Ecclesiæ facere. *c. sicut. 27. h. t.* Sed hæc, quæ de *juramento* dicuntur, in *juramento* promissorio locum habent, in *juramento* assertorio non est necessarium, ut materia sit honesta & justa, neque per se censens est, adterre Deum in testem facere, si ita utilitas publica, vel magna requiratur: sicut testes super adulterio aut homicidio producti licitè jurant, quamvis turpi testimonium præbeant. Obstat tamen Suarez de Relig. tom. 2. tract. *Juram. l. 2. c. 3. n. 6.* etiam in *juramento* assertorio posse injuriam committi, ludque fieri illicitum, si nimirum aliquod secretum proximi, ad quod celandum tenebatur sub *juramento*, injurè prodatur.

Quæstio est non levis momenti, an pactum vel contractus de jure nullus sit, si

firmetur per *juramentum*, vel utrum ip-
sum tantum *juramentum* servandum sit?
Si enim dicatur, solum *juramentum* ser-
vandum esse absque eo, quod contractus
conferretur, tunc si is, qui juravit, *juramentum*
in vita non implevit, hæres ejus
ad implendum non tenebitur, quia ut rectè
docet Suarez, *dict. tract. de Juramento lib.*
2. c. 3. n. 6. Juramentum quidem obligat
etiam hæredes & successores ejus, cui *juramentum*
factum non obligat hæredem ejus, qui *jurat*:
nam *juramentum* est personale, & animum
jurantis non egreditur.

Reliqui in hac quaestione esse distinguen-
dum, an contractus sit invalidus in odium
sceleratoris, ita ut is sine peccato etiam veni-
ali ex tali contractu aliquid acquirere non
possit, prout fit in contractu usurario, aut
metu vel dolo inito? Vt in contractu tan-
tum invalidetur in favorem debitoris, sicut
invalidatur alienatio rei dotalis, rei ad mi-
norem pertinetis, & similes? Priori
casu non confirmabitur contractus, sed ip-
sum tantummodo *juramentum* servandum
erit, vel ejus relaxatio petenda, ne Deus va-
ne & temere in testem vocatus sit, imò post
impletum *juramentum* repetitio ejus,
quod ex tali *juramento* præstitum est, con-
ceditur. *dict. c. debitores. 6. h. t. c. ad au-*
diendam. 4. De his, qua vi metusve cau-
sa sunt. Altero casu mihi videtur proba-
bilis, ipsum contractum *juramento* fir-
mari, ut ex text. *c. quamvis. 2. de Pactis in*
6. latus apparet: ubi pactum, quo filia hære-
ditati paternæ renuntiavit, dicitur *juramento*
firmatum. Et in *l. 1. Cod. Si adver-*
su venditionem. dicit Imperator, junio-
rem, qui adversus venditionem rei suæ *juramentum*
venit, non tantum perjurium, sed etiam
perfidiam committere: si perfidiam, ergo
supponitur non tantum *juramentum*, sed
etiam fidem datam & pactum valere.

Quod attinet ad divisionem *juramenti*,
frequentè hæcenus insinuatum est, *juramentum*
dividi in *promissorium* & *assertorium*.
Promissorium dicitur, quod ad con-
firmationem promissionis, pollicitationis,
seu quorumcunque contractuum & pacto-
rum adjicitur: *assertorium* verò, quo sim-
plicitè sine promissione aliquid affirmam^{us},
vel negamus; & de hoc *juramento assertorio*
in processu nostro judicario potissi-
mum nobis negotium est, idque subdividi-
tur in *juramentum voluntarium judiciale*, &
suppletorium, seu *necessarium*. Ante-
quam verò ad hujus *juramenti assertorii*
tractatum progrediar, breviter aliquid de
relaxatione *juramenti*, (cujus paulò ante
mentionem feci, & præcipue ad *juramentum*
promissorium pertinet) subjungam.

Notandum est igitur, si *juramentum*
sit apertè nullum, ut quia ex parte *jurantis*
sine peccato, quamvis veniali tantum, obser-
vari non potest; vel quia directè præjudici-
um tertii spectat, non indigebit absolutio-
ne, sed *jurans* propriâ autoritate contravenire
poterit: quia quod nullum inducit vincu-
lum, nullam requirit solutionem. Glossa *in*
cap. 2. in V. absolvimus. & in cap. cum
quidam. 12. §. ult. ibidemque Panormit. &
Innocent. h. t. Facit textus in *cap. quanto.*
18. & cap. si verò. 8. eod. tit. Licet autem
in *dict. cap. 2. & cap. cum quidam.* *jurantes*
etiam in similibus *juramentis* jussi fue-
rint absolvi: illam tamen absolutio-
nem non fuisse propriè dictam, sed tantum declarato-
riam nullitatis, cum Glossa *in eod. cap. 2.*
tradit Zoëli. *h. t. n. 47.*

Ceterum, si *juramentum* ex parte *ju-*
rantis sine peccato observari possit, sed tan-
tum sit illicitum ex parte creditoris: vel sit
dubium, utrum propter certas circumstan-
tias, vel supervenientes causas aliquis ad *ju-*
ramentum teneatur: his casibus absolutio
saltem

saltem ad *cautelam* peti debet, eamque superiores Ecclesiastici suis subditis, in quos jurisdictionem Episcopalem, vel quasi habent, concedere possunt.

17. *Juramentum* autem validum & obligatorium ille solus remittere potest, in cuius favorem factum, & cui ex eo jus quaesitum est. Consent tamen Doctores, aliquando etiam *juramentum* validum per potestates ecclesiasticas & temporales remitti posse, saltem indirectè, subtrahendo scilicet materiam, idque tunc, quando alicui ex causa jus suum auferre possunt. Sicut ita in *cap. excommunicamus. 13. §. moneantur. de Heret.* Princeps per censuras cogi potest, ut expellat hereticos de suo territorio, & si propter negligentiam in expellendo excommunicatus fuerit, nec intra annum satisfecerit, Vasalli & subditi ejus per Papam à fidelitatis juramento absolvantur, & terra ejus Catholicis exponitur occupanda. Plura de *Juramento* in genere, maxime verò de juramento promissorio videantur apud Suarez *d. Tr. de Juramento, & Covar. in Relect. c. quamvis. de Pactis. in 6.*

§. II.

De Juramentis, quæ in processu judicario interveniunt.

18. Quando pro satisfactione judiciali cautio juratoria admittatur.
 19. Inter juramenta cause decisoria, aliud voluntarium, aliud judiciale, aliud necessarium.
 20. Voluntarium juramentum est, quod deferretur ad controversie decisionem extra judicium.
 21. Juramentum judiciale in quibus differat à voluntario.
 22. Juramentum judiciale aut subeundum, aut referendum est adversario.
 23. Aliquando, iustitiæ exigente, ab ipso iudice imponitur.
 24. Juramentum judiciale si referatur in adversarium necessarium ab ipso præstandum est, si facti notitiam habeat.

25. Ignorantia facti est iusta causa recusandi in iudicio delatum.
 26. Eisi actor nihil probaverit, tamen juramentum deferre potest, & si jurare teneat.
 27. An juramentum recusari possit ab eo, qui ad probationes se offert?
 28. Res ista pendet ex arbitrio iudicis.
 29. Reus non potest recusare juramentum delatori eo solo capite, quòd referre in alterum tenet.
 30. Juramentum recusari potest, ubi non est actio non competens: item si semel juramentum ferente revocatum.
 31. Juramentum necessarium propter perjurantiam recusari potest.
 32. Item probabilis dicitur de juramento voluntario, quando perjurantia non potest probari potest.
 33. Juramentum judiciale deseri non debet, quam exigatur juramentum calumniosum.

NON repetimus hic ea, quæ supra tit. 7. hujus lib. de Juramento tractata, malitia, & veritate dicenda tit. 20. de Juramento testium expressunt, sed de illis tantum juramentum dicimus, quæ partibus vel à se invicem, vel à iudice deferuntur, & ipsam causam decisionem proximè respiciunt. Superest tamen juramentum unum, quod non ad causam decisionem, sed tantum ad preparatoria pertinet, cuius non recordor, me in prioribus fecisse mentionem, estque species juramenti promissorii, quæ *cautio juratoria* appellari consuevit.

Et enim jure & stylo tribunalium scriptum est, quòd partes ad initium litis inter se invicem *cautionem*, seu satisfactionem exigere, quòd scilicet in iudicio ad ad finem perferre & iudicatum solvere sententia parere velint, ne iudicium adversarium reddatur, Porro hæc satisfactio, de totus titulus extat in ff. qui in iudicio *Satisfactio*, ordinariè per fidem quidem fieri debet, nisi aliquis bona immobilia possideret, quem sufficit simpliciter

ire, si malit per viam juris procedere, & in iudicio litigare. Gloss. & DD. in d. l. *jurandum*. is vero, cui *iuramentum iudiciale* defertur, illud vel subire debet, vel adversario referre, ut ipse juret, quod e. g. mutuum dederit: nam manifeste turpitudinis atque confessionis esse dicitur in l. *manifesta*. 38. ff. h. t. nolle nec jurare, nec *iuramentum* referre. Quamvis autem Gloss. in eadem l. *manifesta*. 38. existimet, de jure novo liberum esse parti reculare *iuramentum* etiam iudiciale per tex. in l. *generaliter*. 12. Cod. de Rebus creditis. Verius tamen est, quod notat Barth. Alex. Jafon & alij, illum textum tantum procedere, si iusta reculationis causa subit, de quibus causis mox aliquid amplius dicam; id vero superadditum per illam legem, quod hodie non teneatur pars subire *iuramentum* delatum, nisi prius à Judice approbatum fuerit: quia Imperator in eadem l. *generaliter*. in fine. expressè dicit, se nihil derogare antiquioribus legibus, sed tantum supplere, quod eis deesse videtur. III. Differentia jam insinuat est, quod scilicet in *iuramento iudicali* auctoritas & approbatio iudicis intervenire debeat. Imò Judex aliquando, si *iuramentum iudiciale* iustum esse perspexerit, jubere potest, ut præstetur. d. l. *generaliter*. §. 2. quæ omnia aliter se habent in *iuramento voluntario*, quod ex utriusque partis liberâ voluntate dependet. IV. Denique is, qui *iuramentum iudiciale* adversario detulit, si rectè ad ipsum referatur, omninò præstare cogitur, dummodo facti notitiam habeat. Quod si recusârit, tanquam convictus condemnabitur, nullòque appellationis remedio se tueri poterit: quis enim ferendus est, inquit Imperator in d. l. *generaliter*. §. 1. ad appellationis veniens auxilium in his, quæ ipse faciendâ procuravit? At *iuramentum voluntarium*,

cùm ex utraque parte planè liberum & voluntarium sit, non potest recitari, nisi hoc effectu, ut deferens illud subire, causa cadere debeat. L. *jurandum*. ff. hoc tit. Quod attinet ad alias causas, quibus *iuramentum* delatum reculatione test omnes quidem conveniunt, & per totis notum est, quod reculationis causa testem non anteantia facit, super quo *iuramentum* defertur: quis enim de ea re, quam *iuramentum* veritatis præstare videtur, si e. g. dicam, me apud Cajum defunctum tenam auream deposuisse, & propterea us hæredem actione depositi conveniam, verò neget, se quidquam de deposito sanè vel liti cedere, vel aliis probationibus meam causam instruere debeat, quam per lam *iuramentum* delationem: quia hæc factus sui defuncti iustam habet ignorantiam, teste JCo in l. *qui in alterius*. ff. R. I. Ceterum nonnullæ sunt circa illas causas recusandi *iuramenti* difficultates nimis.

*Dubitat*ur I. an reus cogatur *iuramentum* subire, si actor statim in principio nullâ aliâ probatione instructus in liti. Negativè responderi Panorm. in c. *si*. ff. hoc tit. eò quod actore non probante reus, actor præstiterit, absolvendus sit. d. c. *si*. ff. §. l. 4. Cod. de Edendo: Sed Affirmativa rectius defenditur cum l. 1. *Controversi*. cap. 19. arg. l. *juramentum*. ff. hoc tit. ubi dicitur, tutorem pupillaris alius probationibus deficientibus *iurandum* deferentem esse audiendum in l. *manifesta*. 38. ff. eodem. Et l. *generaliter*. 12. Cod. de Rebus creditis. non distinguitur, utrum deferens aliquid poterit nec ne. ergò nec nos distinguemus vulgatâ l. de pretio. 8. ff. de Pretiana. Ad argumentum contrarium illud axioma, quod actor non probat

reus absolvendus sit &c. esse verum eo
casu, quod arma non debeant sumi ex domo
reus rei, adeoque quod ipse reus nihil pro-
bare teneatur, non tamen eximitur, quin
juramentum delatum præstare debeat vel
refutare, aut enim habet malam causam, aut
bonam? si malam, iniquè petit absovi: si
bonam, non est quod *juramentum* recuset,
quando per id in propria causa quodammo-
do testis & *Judex* constituitur.

Dubitat II. an reus possit *juramen-*
tum delatum recusare, si dicat, se paratum
suis probationibus justitiam causæ suæ de-
monstrare. Negat Franc. Duarenus ad tit.
de *Juramento*. cap. 6. tum quod jure in-
differenter cautum sit, ut juretur, vel *ju-*
ramentum oblatum referatur: tum quia æ-
quitas iudicet, & publicè interest, ut omi-
ssis aliis probationibus potius ad *juramentum*
recuratur, & ita lites citius & in ipso limi-
te finiantur. Sed præ affirmativa, quam al-
legat Jason *Inst. de Acton. n.*
20. Antonius Fab. de *Error. pragmatico-*
rum. dec. 19. errore 9. adducitur text.
in cap. 2. de *Probat.* ubi dicitur, ad *ju-*
ramentum tunc recurrendum esse, cum aliæ
legitimæ probationes defecerint. Ergò si
reus paratus sit probationes legitimæ exhi-
bere, non cogetur *juramentum* subire,
maximè cum alicujus honori magis consula-
tur, si aliis probationibus utatur, quàm si
post *juramentum* forsitan ad adversario pas-
sum tra ducatur, tamquam pejeraverit. Mi-
hi videtur hæc quæstio ex arbitrio judicis
dependere: quia juxta text. in d. l. *generali-*
ter. Juxta in juramento voluntario iudi-
ciali prius suam cognitionem interponere
debet, an scilicet jussit deferatur vel recuse-
tur: itaque si viderit *Judex* illum, qui recu-
sat *juramentum*, & paratus est alias pro-
bationes exhibere, esse virum honestum,
bonæ conscientie & famæ, poterit hanc

posteriorem sententiam amplecti: priorem
verò tunc, si ex conjecturis & circumstan-
tiis appareat, *juramentum* tantum ad pro-
trahendam litem reculari, & alias pro-
bationes ad palliandam falsitatem exhi-
beri.

Dubitatur III. utrùm reus teneatur præ-
stare *juramentum* delatum, si adversario
propterea referre non possit, quòd is veri-
tatis & rei gestæ ignarus sit? Resp. esse pro-
babilius *juramentum* reculari non posse
arg. l. *iusiurandum. 34. §. non semper. 8.*
ff. h. t. & l. Marcellus 11. §. 1. ff. de Act.
rerum amotarum. Enimverò etiam in hoc
casu viget ratio æquitatis, ut lites citius ex-
pediantur; & turpiter quis recusare videretur
juramentum in causa propria, atque fateri
malam causam habere, cum jurare non au-
deat. Fach. L. 1. *Controv. c. 21.*

Plures alias causas brevitatè causà omit-
to, quæ apud DD. in materia *juramenti*
passim leguntur. Adnotari tamen potest,
quòd *juramentum* reculari valeat, si defer-
renti vel ob fori incompetentiã, vel ex alia
causâ actio non competat. l. *tutor. 35. §.*
fin. ff. h. t. Ita etiam in l. *in contractibus.*
14. §. illo. 3. Cod. de non numer. pecun.
statuit Imperator, quòd post exactum bien-
nium nec exceptio non numeratæ pecuniæ
opponi, nec *juramentum* deferri possit.
Deinde etiam iusta recusandi causâ est, si is,
qui *juramentum* detulit, id revocarit, ac
rursus deferre velit, talis enim variatio non
est admittenda. l. *si quis. 11. Cod. de Reb.*
credit.

Quæstio est plurimum utilis, quam si-
lentio præterire nolo, an *juramentum* ju-
dicialè propter perjurium retractari possit?
quòd *juramentum* necessarium retractari
possit, si is, contra quem juratum est, per in-
strumenta noviter reperta, vel alias proba-
tiones paratus sit demonstrare jurantem per-
jurium

jurium commisisse, textus est apertus in *l. admonendi. ff. h. t. juramentum autem voluntarium & judiciale non aliter ob perjurium retractari posse, quam si sub ea conditione & lege delatum sit, ut detecto perjurio retractaretur, constitutum videtur in l. r. C. de Rebus credit. l. non erit. s. §. 2. & d. l. admonendi. ff. h. t. eo quod juramentum judiciale contineat speciem transactionis, & sibi imputare debeat, qui adversarium in propria causa testem & Judicem constituit. Verum mihi semper probabilius & æquius visum est, si aliquis postet probationes in continenti paratas, quæ non requirunt altiorem indaginem, vel longiorem dilationem, juramenti judicialis iustitiam demonstrare, ipsum audiendum esse, autoritate *l. fin. Cod. de Rebus credit.* quæ est una ex novis constitutionibus Justiniani post consulatum Lampadii & Orestis promulgata, ubi generaliter statuit Imperator, quicquid antiqui de eâ re dixerint, ex sua constitutione neminem posse ex perjurio etiam in juramento judiciali commisso lucrum captare, *ne cui, inquit, ex delicto impium sibi lucrum asserere nostris legibus concedatur.* Quæ ratio, cum sit universalis, apparet, Imperatorem non tantum in fideicommissis & legatis, de quibus loquitur, sed generaliter in omnibus similibus casibus, in quibus juramentum judiciale intervenit, disposuisse. Huc quoque accommodari potest, quod Fach. *Lib. 2. Controv. cap. 26.* docet, videlicet etiam transactionem propter immodicam lationem rescindi posse.*

32 Postremò pro cautela tenendum est, ne aliquis præceptus sit in juramento deferendo, nisi prius exegerit ab adversario juramentum Calumnie, ut scilicet juret, quod non per calumniam litem suscipiat: nam licet adversarius jurando de calumnia fortasse

perjurium committat, nihil tamen pro reâ præjudicabitur actori, quin alii probationibus (licet altiorem indaginem & longiorem dilationem requirantibus) vel in eorum defectu ipsum quoque juramentum judiciale deferre possit.

SECTIO II.

De Juramento necessario.

34. Quid sit juramentum necessarium?
 35. Juramentum suppletorium in casu non deferatur, tunc tamen purgatur.
 36. Suppletorium in casu etiam arduo locum habet, aut si is, cui deferatur, de propria jurare non potest, aut est persona suppletoria.
 37. Alii deferunt juramentum suppletorium, si plene probavit.
 38. Quid sit & quando deferatur juramentum necessarium?

Juramentum necessarium est, quod iudice alterutri parti in suppletoria probationis deferatur. *d. l. admonendi. r. & l. 3. Cod. de Rebus credit.* Dicitur necessarium, quod non ex voluntate partium sed à iudice deferatur, & quidem ex officio indagandam veritatem. Abbas *in cap. 1. r. Gail. Lib. 1. of serv. 198. n. 7.* Immo post conclusionem in causa locum habet, ut iudex, cui in causa non conclusum officio juramentum istud deferre potest. Dico: *ex officio*; quia à partibus, quæ conclusionem alijs probationibus tenuerunt, id non rectè peteretur. *Gail. Lib. 1. Controvers. c. 17.*

Sunt autem aliquæ causæ, in quibus juramentum suppletorium excluditur, quas numerantur I. causæ criminales, in quibus, cum probationes clarissimè rantur, præstat in defectu probationum absolvere, quam aut eundem casum nandum actori juramentum deferre, tamen reo ad ostendendam suam innocentiam juramentum purgatorium deferre.

de jure Canonico indubitatum est. *Sicut in l. 3. Cod. de Rebus creditis. II.* Casus criminalibus equiparantur cause civilis, ubi de magna quantitate agitur, quia timendum est, ne homines ludi cupiditate execrati facile perjurium committant. *III.* Non habet locum hoc *juramentum*, quando pars, cui defertur, non potest testari de sensu proprio, quod scilicet per se interfuerit actui, de quo est controversia: nam hoc *juramentum* est verum, non credulitatis. *IV.* Non defertur parti infami, suspecte de perjurio, vel alias modice fidei, quod iudicis arbitrio relinquendum est.

Quares, cui parti deferendum sit: an actori, an reo? Varii varie sentiunt. Breviter puto, hoc *juramentum* illi deferri debere, qui semiplene probavit: quia ut ex *cap. 2. de Probat. & d. l. 3. Cod. de Rebus creditis* apparet, in supplementum probationis deferendum est, & consequenter illi, cui probatio incumbit. Quod si pars illa, que probare debebat, minus quam semiplene probasset, & ita tantum aliquam praesumptionem fecisset, tunc regulariter (nisi iudex inspectis causarum & persone & cunctis circumstantiis aliud statuerit) parti adversae ad ostendam suam innocentiam deferendum foret. *cap. fin. h. t. Fach. d. lib. 1. c. 18.*

Demum ad *Juramentum necessarium* referri potest *juramentum in litem*, quo non quidem ipsa causa, sed quantitas rei, vel estimatio in iudicium deducta probatur, ut constat ex toto *tit. ff. De in litem Jurando*. Defertur hoc *juramentum* potissimum propter dolum adversarij, qui res alterius rapuit vel perdidit, & ex postfacto constare non potest, in qua quantitate vel qualitate fuerint. Modus autem praestandi hoc *juramentum* traditur in *l. si quan-*

do. q. Cod. Unde vi, ut scilicet actor in specie coram iudice designet res sibi ablatas vel dolo perditas, aut earum pretium, & interesse exprimat, quam expressionem, si iudex crediderit esse exorbitantem, ad verisimilem summam moderabitur. Posthanc deinde moderationem actorem jurare jubebit, quod non minus perdidit: ultra vero taxationem iudicis jurare non licebit: sed solum remedium appellationis supererit, si iudex inique taxaverit. De hoc *juramento* videantur plura apud Interpretes in *d. tit. De in litem Jurando*.

TITULUS XXV. De Exceptionibus.

SUMMARIA.

1. Exceptiones quid sint: & sunt alie dilatorie, alie peremptorie.
2. Exceptiones dilatorie regulariter ante litem contestatam sunt opponende: & fori declinatorie ante omnem actum iudicalem.
3. Exceptio excommunicationis & alie, que acta annullant, semper possunt opponi.
4. Exceptiones peremptorie ante & post litem contestatam opponi possunt: non autem post sententiam.
5. Exceptiones, que principaliter executionem respiciunt, etiam post sententiam proponi possunt.
6. An in probatione exceptionis deficiens condemnatur tanquam confessus.
7. Exceptionem sequuntur replicatio, duplicatio, &c. & quid in praesenti.

Exceptio nihil est aliud, quam defensio rei, qua intentionem actoris elidere conatur. *l. 2. in princ. ff. hoc tit.* Exceptiones alie sunt dilatorie, alie peremptorie. Dilatorie dicuntur, quae principale negotium, ejusque cognitionem & iudicium ad tempus differunt, non tamen omnino actionem excludunt; ut si iudex dicatur incompetentis, vel suspectus; si Procurator negetur habere mandatum; si reus conque-